

Tässä LUT-Kauppakorkeakoulun podcastissa me käydään kuumana taloudesta ja tieteestä, kuten vanha sanonta kuuluu, tangoon tarvitaan kaksi, eli meidän bodissa rahaa ja tiede. Tässä bodissa toinen vieraista edustaa LUTia eli tiedettä ja toinen bisnestä. Suomessa me pohditaan, miten nämä yhdistämällä teemme enemmän rahaa ja nostamme Suomen menestykseen. Minulla on jo tässä rahankilto silmissäni niin kuin aina, joten mennäänpä suoraan asiaan, eli suomalaisten raha-asioihin.

Taloutta edustaa Timo Ritakallio, joka johtaa Suomen suurinta finanssikonsernia eli OP-ryhmää. Pääjohtaja tietää kaiken suomalaisten säästämistä, sijoittamisesta ja vakuuttamisesta. Tervetuloa Timo. -Kiitoksia. -Tiedettä edustaa Mikael Collan. Entinen Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ylijohtaja ja nykyinen LUTin strategisen rahoituksen professori on erikoistunut esimerkiksi kannattavuuslaskentaan ja päätöksentekoon epävarmuuden vallitessa. Tervetuloa kauppatieteinen tohtori professori Mikael. -Kiitoksia. -Ja minä olen LUT Yliopiston työelämäprofessori Sami Sykkö, ja nyt me tartumme suomalaisten rahoisiin, tileihin ja sijoituksiin, mutta aloitetaan kuitenkin tulikumalla teemalla eli kryptovaluutoilla. Hyvät Herrat, paljonko teillä on kryptovaluuttoja? Ei yhtään, ei ole kyllä mullakaan yhtään. Tämä on uskomatonta. Miten se on mahdollista? Miksi teillä ei ole kryptovaluuttoja?

En sijoita vain pelkästään spekulatiivisiin instrumentteihin, eli kryptovaluutan arvo on hyvin spekulatiivinen ja en näe sille mitään tarvetta ja toisaalta myös, että en näe sitä valuuttana millään tavalla, koska oikeastaan sitä käytännössä valuutaksi tarvitsevat sellaiset, joilla on jotain salattavaa, koska ei haluta, että normaalissa pankkijärjestelmässä rahat pyörivät. Entäs Mikael, miksi ei yhtään kryptovaluuttaa?

No oikeastaan varmaan johtuu siitä, että mä pelkään, että jos mä sijoittaisin siihen sijoituksena, että mä menettäisin kaiken, koska sehän on siellä mahdollista, ja mun sijoitusfilosofia on sellainen, että mä mieluummin haluan, että mun pääoma on säilyvä, niin mä en ota enää sellaisia hirveitä riskejä.

No paljonko suomalaiset ylipäätään ovat sijoittaneet kryptovaluuttoihin? Siitä ei ole mitään tarkkaa tietoa mistään oikeastaan saatavilla. Joitakin tämän tyyliä analyysejä, että kuinka monta henkilöä olisi mahdollisesti sijoittanut. Joku arvio, joka julkisuudessa on näkynyt, on ollut 300 000 henkilöä. En tiedä, miten se on verifioitu, mutta tämä on ainoa arvio, mikä minulla on tiedossa.

Sen selvittäminenkin on itse asiassa aika vaikeaa, koska niitä pörssiejä on aika monta, ja se ei ole millään tavalla sellaisessa reguloidussa ympäristössä, että siitä syntyisi tällaista dataa. Verottajalla varmaan olisi jotain tietoa siitä enemmän, koska verottaja on kyennyt niitä seuraamaan paljon tarkemmin, että minkälaisia voittoja niistä tulee ja mahdollisesti niitä pääsee sitten verottamaan.

Niin, tässä nyt sitten miettiikin, että mahdetaanko niitä edes ilmoittaa, että tietääkö verottajakaan vai onko tää kaikki savuverhon takana, mutta palataan sitten tähän ikuisuusteemaan. Se me ainakin tiedetään, että paljonko suomalaisten rahoja makaa tileillä, koska tunnetusti ne siellä makaavat, niin mitäs paha siinä on?

Ei siinä lähtökohtaisesti ole mitään paha, sitä voidaan lähestyä monella tavalla. Se näyttää siltä, että keskimääräisellä on hyvä olla tietty määrä tilillä rahaa yllättäviä tilanteita varten. Ja näyttää siltä, että tällaisella käyttötilillä ihmisten talletukset kasvavat sellaisina aikoina, kun epävarmuus lisääntyy. Eli varaudutaan siihen, että jos tuleekin putkirikko, jos kodinkone hajoaa, tai jos tuleekin joku yllättävä lääkarilasku tai muu, niin löytyy sitten rahaa millä maksaa sen.

Mutta sitten toinen elementti on tietysti niissä talletuksissa se, että säästämisen ja sijoittamisen tilit on uudelleen taas muodissa sen vuoksi, että kun välillä oli aika kausi, jolloin oltiin nollakorko-ympäristössä, jolloin tuotto oli alhainen. Nyt hyvinkin on voinut saada kolmosella alkavia korkoja aika pienillekin vähän pidemmille talletuksille. Niin siitä on ollut jo hyvin mielenkiintoinen vaihtoehto, ja sen vuoksi on sitten kasvua ollut. Viime vuonna esim. OP-ryhmän talletukset kasvoivat kolme prosenttia, että sitäkin säästämistä ja sijoittamista tehdään, mutta paljon nopeammin vielä kasvaa kaikki muut sijoitukset.

-Mitäs Mikael ajattelee tästä? -No mä ajattelen sillä tavalla, että se on ihan totta, että ei siinä varsinaisesti mitään väärää ole, mutta jos rahat on tällaisella käyttötilillä, jossa on kovin pieni korko ja sitten on inflaatio, niin se inflaatio nakeraa sitä. Eli sellaiset henkilöt, jotka ei lainkaan mieti tätä asiaa, periaatteessa ne häviävät sitten kuitenkin ostovoimassa. Olisi hienoa, että kukaan ei häviäisi ostovoimassa. Moni muukin asia olisi hienoa, mutta tämä on semmoinen elementti, mikä mun mielestä siinä tulee vahvasti esiin. Jos on inflaatiota, niin sitten kannattaa miettiä, että olisi sitten ainakin se säästötili, että sieltä saisi jotain korkoa.

-Eikö pääjohtajaa huoleta, jos suomalaisten rahat katoavat tililtä, koska taas omaisuus katoaa? Meidän strategiamme on viimeiset 20 vuotta ollut kannustaa kansankapitalismia tässä maassa, vaurastuttaa suomalaisia ja sitä me tehdään edelleenkin ja hyvin aktiivisesti. Myydään erilaisia muita sijoitusinstrumentteja, mutta siitä huolimatta näyttää, että on ihmisiä, jotka kokevat sen turvallisuuden vielä tärkeämmäksi ja tietysti on totta silloin korkeamman inflaation oloissa, niin tietysti pitäisi huolehtia siitä, että ei se reaaliarvo laske ja siinä mielessä kannattaa hajauttaa erilaisiin vaihtoehtoihin. Se on kaikkein parasta säästämässä ja sijoittamisessa.

No niin, nyt me päästiinkin sitten jo sijoittamiseen. Mikael sinä olet kannattavuuslaskentamies. Niin voisitko logiikalta laskea tai arvioida, miten seuraavan suomalaisen säästäjän kannattaa sijoittaa. Hänellä on tilillään 150 000 euroa ja tämä on ylimääräistä rahaa. Miten hänen kannattaisi toimia?

No sanotaan näin, että se kannattaa sijoittaa hajautetusti, mikä tarkoittaa sitten mun mielestä tällaisia ETF-tuotteita tai sitten eri tarjoajien tarjoamia tällaisia rahastoja. Se on helppo ja siisti tapa tehdä se asia, jos haetaan helppoa. Mikäli ei ole osaamista, niin ei missään tapauksessa pidä lähteä yksittäisiin osakkeisiin sitä sijoittamaan.

No, te olette molemmat tämän alan asiantuntijoita. Sijoitatteko sitten itse suoraan osakkeisiin vai käytättekö rahastoja? Otatteko riskiä vai pelottaako ja haluatte ottaa varman päälle? Minkälaisia säästäjiä ja sijoittajia te olette?

Mulla on semmoinen historia, että ostin ensimmäiset osakkeeni 10-vuotiaana. Ja sen jälkeen olen aina omistanut pörssiosakkeita, jotenkin se on ollut aina kiinnostavaa. Tietysti elämäntilanteet ovat vaihdelleet matkan varrella ja niin edelleen sitten sijoittamista ja säästämistä on tehty eri tavoin, mutta edelleen sijoitan osakkeisiin, sijoitan indeksirahastoihin, teen tällaista hajautusta, että kyllä käytän näitä vahvasti, että siinä on tavallaan tämmöinen näkökulma ollut aina omassa elämässäni.

Ihailtavaa siis, on ollut lapsitähtiä näyttelijöinä ja on ollut erilaisia lapsitähtiä, mutta minä en ole koskaan tuntenut sijoittamisen lapsitähteä, mutta nyt olen kohdannut sellaisen. Entäpä sinä Mikael?

No joo siis vähän samalla tavalla, että mulla on sijoituksia tällaisissa hajautetuissa tuotteissa, mutta sitten mä otan myös, sanotaan tällä tavalla hienosti, jonkun position, eli mä saatan sijoittaa jonkun yksittäisen yhtiön osakkeisiin, mitä mä pidän hyvänä, mutta mulla on sellainen ajatus, että mä en kauhean paljon myy, mä pidän. Ja mä toivon, että se kapitaali kasvaa ja mä oon viime aikoina myös sijoittanut sellaisiin yhtiöihin, jotka maksaa osinkoa. Ja kun mä olin nuorempi, niin mulla oli ehkä kovempi tällainen riskinsietokyky ja mä sijoitin myös ihan suoraan tämmöisiin pieniin yrityksiin. Ja täytyy todeta, että siellä ei aina ihan kaikki mennyt Strömsössä, vaan takkiinkin on tullut paljon ja paljon on opittu, että nyt sitten nykyään sijoitan isompiin yhtiöihin ja tämmöisiin portfolioihin.

Timo, on tietysti nyt udeltava, että mikä sai sut silloin kymmenvuotiaana ajattelemaan, että minäpä sijoitan osakkeisiin ja mikä oli se ensimmäinen osake, mihin sijoitit?

Se oli pankkiosake. Mutta syy oli se, että itse asiassa minulla oli kaveri, jonka kanssa innostuimme tästä, että minulla oli ehkä helpompi tässä myös edetä siinä mielessä, että minun isäni oli pankinjohtaja. Ja siihen aikaan Helsingin Sanomissa oli kerran viikossa pörssikurssit. Maailma oli toisenlainen.

-Todellakin toisenlainen. -Ja sillä tavalla asioita sitten seurattiin, mutta siitä se kipinä lähti liikkeelle, ja siitä seurasi se, että on kiinnostanut sijoittaminen, kiinnostanut tämän tyyppiset asiat hyvin pitkän aikaa. Tietysti minä olen vuosikymmeniä myös työelämässä eri rooleissa ollut niin paljon sijoittamisen kanssa tekemisissä, niin se on verissä. Ihan samalla tavalla omat lapseni ovat oppineet jo hyvin nuorena sijoittamaan, tai heille on hankittu sijoituksia jo ennen kuin he ovat ymmärtäneet, että mitä sijoittaminen on. Tämä on se ajatus, joka minusta pitäisi olla osakesijoittamisessa erityisesti, että se on pitkäjänteistä sijoittamista ja ymmärretään se hajauttamisen merkitys. Kun pitkäjänteisesti sijoittaa, niin nousut ja laskut leikkaantuvat sieltä pois ja pitkän aikavälin tuotto on hyvä.

Siihen aikaan, kun Helsingin Sanomissa oli kerran viikossa pörssikurssit, niin oli myös pankkikonttoreita. Ja mä uskoisin, että pankkikonttoreilla on aika suuri vaikutus siihen, että

aloittivatko ihmiset sijoittamaan vai eivät. Kun siellä neuvottiin, että on olemassa tämäntyyllisiä mahdollisuuksia ja keinoja ja aikanaan debentureja ja obligatioita, kaikkea mihin saattoi sijoittaa, niin varmaan moni uskalsikin kokeilla. Mutta tänä päivänä en tiedä mistä se löydetään tavallaan se reitti sinne sijoittamiseen. Mutta uskoisin, että ennen ainakin pankeilla oli suuri vaikutus.

Tällä hetkellä asiakkaat ovat hyvin vahvasti, esimerkiksi OP:n asiakkaat, käyttämässä mobiiliapplikaatiota. Sieltä meiltä löytyy täydellisesti, voit tehdä kaikenlaisia sijoituksia, voit saada erilaista digitaalista sijoitusneuvontaa, saat päivittäistä raportointia siitä, vaikka osakevaihtoehdoista tai sijoitusrahastovaihtoehdoista, minkälaisella profiililla mitenkään, ja pystyt tekemään ne hyvin kätevästi digitaalisesti monessa kymmenessä sekunnissa halutessasi.

Meillä on myös ollut monta vuotta palvelu, joka on tällainen digitaalinen assistentti, joka kysyy sulta kysymyksiä ja antaa sulle sen jälkeen ehdotuksia, mikä voisi olla niiden kysymysten jälkeen sinun profiiliisi sopiva sijoitusvaihtoehto ja yhä enemmän tässä prosessissa on tekoäly apuna, että se on todella helppoa sijoittaminen, jos haluaa perehtyä niihin asioihin itse ja sitten toisaalta löytyy helposti kyllä se sijoitusneuvo, jos kaipaa niitä asioita, että tällä hetkellä tämä on niin digitalisoitunutta tämä sijoittaminen, että ei niitä konttoreita kukaan kaipaa sitä varten.

Äläpä sano! -Äläpä sano, oletko kokeillut ja testannut tätä digi-apua? -Itse asiassa me lanseerasimme sen jo 5 vuotta sitten varmaankin, vai onko peräti jo 6 vuotta sitten. Olin itse asiassa, kun usein on näitä asioita tehnyt niin, että olin pilottiasiakkaana ja laitoin myös itse sinne. Siinä oli nimenomaan tämä, että vähäisten kysymysten pohjalta se katsoo sitten, että onko se osakeriskihalu ja riskinsietokyky vähän korkeampi vai matalampi, niin sitten se laittaa sitä jakoa niihin instrumentteihin siltä pohjalta. Tämä on sitten tämän päivän mahdollisuutta.

Täytyy muistaa, että sijoittaminen on kyllä helppoa ja toisaalta tämäntyylinen säännöllinen rahastosäästäminen, muutamia lukuja, jotka tätä kehitystä, niin 2019 meillä oli OP:n rahastoissa 850 000 rahasto-osuudenomistajaa ja tällä hetkellä meillä on 1,4 miljoonaa. Eli tämmöinen suomalaisten on viimeisen viiden vuoden, kymmenen vuoden aikana erittäin voimakkaasti laajentunut se joukko, joka enemmän tai vähemmän säännöllisesti sijoittaa rahastojen kautta osakemarkkinoille tai sitten suoraan osakemarkkinoille, mutta ennen kaikkea tämä rahastojen kautta sijoittaminen on kasvanut ja siellä on paljon indeksirahastoja. Esimerkiksi tämmöiset maailman indeksirahastot ne on pari vuotta ollut äärimmäisen hyviä tuotoltaan. Viime vuonnakin globaali osakeindeksi nousi 26 prosenttia.

Mikael, miltä kuulostaa professorista tämä, että suomalaisten sijoitusinto nimenomaan osakkeisiin on kasvanut näin voimakkaasti viime vuosina?

Mä iloitsen siitä. Mielestäni se on fantastista, koska me olemme olleet perinteisesti sellainen maa, jossa Timo totesi, että se osakepaino on ollut alhaisempi kuin se esim. 60 prosenttia siitä salkusta ja se on myös näkynyt siinä, että paljonko tänne tulee niitä pääomantuottoja. Me ei olla mikään pääomarikas maa varsinaisesti, ei olla koskaan oltu. Yksi syy siihen on ehkä ollut se, että meillä ei ole ollut näitä osakesijoituksia. Kuten kansankapitalismia ei ole ollut.

Mutta sanotaan näin, että yksi semmoinen merkittävä tekijä, että tässä on ollut tämä helpouden paraneminen, tietoisuus on niin kuin ihan valtavasti noussut, ihan nuoret ihmiset. Siis nyt mä puhun niin kuin lapsista, niin ne on innostuneita näistä kryptoasioista. Mä en ehkä hirveästi siitä tykkää, koska mun mielestä siinä on niin kovat riskit, mutta se innostus ja sellainen, niin se on ihan niin kuin jotain uutta. Ja tässä on niin kuin näitä start-up-juttuja ollut ja Nokia oli ja meni, ihmiset rikastuivat. Ja joku saattaa jossain kohtaa miettiäkin, että nyt mä sain jotain rahaa, että kannattaako tätä nyt ihan kaikkea pitää nyt tässä Nokia-osakkeessa. Ruvetaan selvittämään, että kansakuntana tiedetään valtavan paljon enemmän sijoittamisesta nyt, kun esimerkiksi 25 vuotta sitten. Mä iloitsen siitä. Ja sitten kaikki ne normaalit niin kuin ostajanvarotukset, kaverit, empe-tori tähän päälle, että riskeistä pitää huolta, ne pitää ymmärtää ja niin edelleen, mutta isossa kuvassa hyvä suunta.

Voisitteko jotain hyviä kryptovaluuttoja, koska eräs tuttu on nyt niin vaurastunut niin, että hän tarjoaisi mulle tuota kahvit. Niillä rahoilla, että hänellä oli varaa nyt tarjota, hän sanoi, että jos olisi vanhat markkinat, niin hän olisi jo miljönääri. Mutta myy kuitenkin tasaiseen tahtiin vähän pois kuin jälkikäteen hän lupaisikin tehdä näin. Mikä on teidän ehkä isoin tai kiinnostavin sijoitus, jonka te olette tehneet ja toisaalta taas ehkä sitten se kaikkein typerin sijoitus, mitä nyt voi jälkikäteen vähän katuakin?

No ehkä vaikeaa lähteä arvioimaan, mutta sellainen asia tietysti, että mielenkiinnon kohteet aina vaihtelevat ja minua itse kiinnostaa, koska minulla on pitkään ja edelleen roolini kautta rajoittunut kotimaisiin osakkeisiin sijoittaminen. Sen takia monesta yhtiöstä voi olla sellaista tietoa, joka käytettävissä ei ole. Siellä voi syntyä ja muutenkin on tällainen lyhyen kaupankäynnin kieltö, jolloin voi vain pitkäjänteisesti osakkeisiin sijoittaa.

Se tekee siitä, että tulee paljon sijoitettua ulkomaisiin osakkeisiin ja yrittää haistaa trendejä. Esimerkiksi silloin kun alkoi korona ja olin yhdellä illallisella, jossa oli useita lääketieteen tohtoreita ja virusopin professoreita. Ja siinä illan aikana minulla tuli oivallusmakuun ensimmäistä kertaa, että on olemassa semmoinen Moderna-niminen firma, joka on listattu jenkeissä, että se on itse asiassa kehittämässä uudella teknologialla koronarokotetta. Mä tutkin samana iltana vielä, kun pääsin kotiin, että Moderna. Tämä on mielenkiintoista, että jos se onnistuu, kun siinä oli se, että pystyy puhumattomasti nopeammin kehittämään rokotteita kuin perinteisellä teknologialla ja perehdyin siihen asiaan ja ostin sen Moderna-osakkeita ja sehän siinä kolminkertaistui aika nopeasti, jolloin oli hyvä myydä jo pois, että rokotteet tuli markkinoille.

Mutta se oli siinä mielessä oppi myös siitä asiasta, mikä siellä oli taustalla, koska kiinnosti se juttu. Ihan sama juttu on ollut viimeisen pari vuoden aikana vaikka Nvidian ympärillä. Oivaltaa se, että hetkinen, tämä generatiivisen tekoälyn buumi tarkoittaa tätä ja ketkä kaikki toimijat markkinassa voivat tästä hyötyä, ja näissä on aina se sama ilmiö, että se kurssi nousee ensin jossain vaiheessa erittäin nopeasti. Ja niin kävi sekä Modernassa ja tässä Nvidiassa, että sitten se heiluu ihan hirveästi, jolloin sitten alkaa usein sijoittajaa pelottamaan, jolloin sen määrän pitää olla sellainen, tai voit keventää. Voitte jo keventää, ei tarvitse kaikkia myydä kerralla ja niin edelleen tehdä.

Että nää on minulle jostain semmoisia mielenkiintoisia, koska sä opit siitä alla olevasta trendistä jotain. Ja niitä on hauska seurata, että yleensä kannattaa avoimin mielin katsoa kaikkea informaatiota ja yrittää ymmärtää mikä voisi olla. Tällä hetkellä esimerkiksi yksi teema on puolustusteollisuuden ympärillä olevat asiat, koska on nähtävissä, että Euroopassa kaikki maat tulevat satsaamaan enemmän puolustukseen ja hankkimaan siihen erilaiset teknologian ja välineet.

Mikael, sä kysyt siitä, että mitkä ovat tällaisia hyviä sijoituksia ollut jo huonoja. Joo, mitä sä oot tehnyt, että mikä on ollut tavallaan se isoin tai kiinnostavin sijoitus. Ja osuitko sinä kultasuoneen esimerkiksi koronalääkityksen tai koronalääkkeiden kanssa?

Mä en osunut lääkesuoneen, mutta osuin sillä tavalla ihan hyvään suoneen, että siinä, kun se korona alkoi ja siellä oli semmoisia paniikinomaisiakin tilanteita, että ihan hyvät firmat dyykasi ihan hirveästi ja myös kotimaisia yhtiöitä, niin saattoi nostaa joitakin yrityksiä, joiden sitten kurssi nousi takaisin sinne, missä ne oli olleet. Ja olin onnekas, koska mulla sattui olemaan just siinä kohtaa sitten vähän rahaa, että mä pystyin niitä tekemään ja vaikka mä pelaan niin kuin penneillä, niin pennistä tuli kaksi ja se on aina niin kuin hirveän hieno juttu.

Olen nyt viime aikoina ollut kiinnostunut siitä, että olen mennyt mukaan sellaisiin firmoihin, jotka tekevät private equity -sijoituksia, eli sijoittavat tällaisiin muun muassa, yksellainen firma, joka sijoittaa skandinaavisiin pohjoiseurooppalaisiin SaaS:eihin, eli software as a service -tyyppisiin firmoihin. Yksi tällainen teki sellaisen mukavan jutun, että se palautti koko sen pääoman, mikä oli sisään ja koska hän sai yhden tämäläisen exitin tehtyä, niin kaikki muut firmat jäi vielä sinne ja mulle tuli hirveän hyvä mieli siitä, koska mä sain takaisin aika monta sellaista epäonnistumista kerralla ja olin iloinen siitä.

-Onneksi olkoon. -Kiitos. -On kiva kuunnella myös menestystarinoita. Entäs sitten typerimmät sijoitukset tai mitä vähän niin kuin mieltii, että pitikö sekin tehdä?

Tyhmiä sijoituksia, joita jos itse ajattelen, niin on historiassa ollut, että on pelannut pitkään golfia. Golfosakkeet olivat yhdessä vaiheessa sellainen, jonka arvo vielä nousi, mutta kaikki golfosakkeet ovat ehkä yhtä lukuunottamatta olleet äärimmäisen huonoja sijoituksia. Toki on sitten pitkään pelattu golfia eri kentillä, mutta se on vain esimerkki siitä, että voi olla joku semmoinen rakenteellinen juttu, mitä tapahtuu, joka vie jonkun arvon kokonaan.

Golfosakkeiden arvo riski oli se, että tehtiin golffiiton toimesta ja golfseurojen toimesta sellainen ratkaisu, että enää se osakkeen omistaminen ei ollut jäsenyyden edellytys. Kun vielä yhdeksänkymmentäluvun lopulla ja 2000-luvun alussa oli se, niin niiden osakkeiden arvot romahtivat, ja siitä olisi seurannut tietysti se, että ne golfklubit olisivat olleet aika isoissa vaikeuksissa, kentät ovat olleet vaikeuksissa taloudellisesti, mistä saadaan uutta pääomaa, kun ne aikaisemmin se toimi kuitenkin sitten vähän toisella tavalla, ja tämä tilanne on sillä tavalla kesken, mutta niiden golfosakkeiden arvot tuskin tulevat enää nousemaan samalla tavoin.

-Mutta hyvä harrastus ja raitista ilmaa, että saanut varmaan vastinetta sille rahalle. -Koska siinä vaiheessa 2000-luvun alussa, 1990-luvun lopussa, oli itse asiassa semmoinen buumi, että

Suomessa haluttiin pelata huomattavasti enemmän golfia, ja se tietenkin osakkeiden arvoihinkin latautui paljon lisää arvoa, että on hyvä ymmärtää aina se, että aina tulee buumeja ja jossain asiassa aina tulee erilaisia kultakuumeita ja aika usein niin sitten kuitenkin osoittautuu myös jollain tavalla jossain vaiheessa vähän kuplaksikin.

Niin, pitäisi olla tarpeeksi aikaisin liikkeellä ja osata myös luopua sitten tarpeeksi ajoissa. Mikael, sinun typerin sijoituksesi tai harmittavin?

Niitä on aika paljon niitä huonoja sijoituksia. Itsehän olen ostanut golfosakkeen, vaikka golfia pelaankin, niitä saa nykyään ostaa eurolla kappale. Niillä, tämä on ilmaista yhteyttä, että kun suostuu ottamaan sen vastikkeen itselleen, niin vastuulle. Juuri niin, että otat vastuut, sitten saa ilmaiseksi.

Mä oon kerran sijoittanut sellaiseen kiinalaiseen firmaan, joka teki tällaista polttoaine-tradausta Kiinassa. Ja mä ajattelin, että se on varmaan ihan hyvä, koska se oli maksanut hirveän hyviä osinkoja, ja sitä tradattiin New Yorkin pörssissä, missä on sitten aika moinen säätely, että sen pitäisi olla kondiksessa.

Eräänä työpäivänä sitten sellaisella tauolla minä satuin katsomaan omaa sähköpostiani, niin siellä luki, että alert, että tämän firman osakkeiden arvo on vapaassa pudotuksessa. Ja sitten mä menin katsomaan ja mä huomasin, että 80 % arvosta oli hävinnyt siinä viimeisen tunnin aikana ja mä myin kaikki. Ja mä saatoin jäädä joitakin kymmeniä prosentteja tappiolle, mutta puoli tuntia myöhemmin se firman arvo oli nolla. Ja kävi ilmi, että se oli täysin tällainen huijaus. Ja se oli täysin mun oma moka, mä olin sijoittanut yhteen firmaan enkä tiennyt tarpeeksi, se näytti hyvältä, mutta sisällä ei ollut yhtään mitään. Tämä on se riski, mikä sitten tavallaan on kun tällaisiin eksoottisiin juttuihin lähtee. Mä oon vähän niin kuin lopettanut sen nyt.

Sellainen yksi asia, mikä minusta on osakkeisiin sijoittamisesta kiinnostuneille vaikeaa, että usein ajatellaan, että ei haluta ottaa riskiä ja ollaan turvallisuushakuisia, mutta sitten on olemassa joukko ihmisiä, jotka oikeasti uskoo ja kuvittelee, että on sellaisia ylikuonnollisia tuottoja olemassa. Sellaisia ei oikeasti ole. Ne on aina jollain tavalla, jossain vaiheessa selviää niiden kuplan luonne, että joskus ne voivat olla ihan täydellisiä huijauksiakin, mutta ylipäätään se, että tällaisia ilmiöitä tapahtuu, että täytyy muistaa, että 1600-luvulla oli jo tulppaanimania, ja siitä tuli tällainen tilanne. Mun mielestä kryptovaluuttojen ympärillä on tällainen samanlainen riski olemassa, koska niin kauan kuin ei pystytä perustelemaan millään tavalla, että mihin perustuisi sen arvo, ja sitten käytetään sanaa valuutta, niin ei dollarin arvo suhteessa euroon vaihtele 100 tai 10 prosenttia lyhyellä ajalla, se on valuuttoja tässä tapauksessa, ja taas kryptoissa aina puhutaan, että tämä on valuutta ja tätä tarvitaan jotain varten, mulla on jäänyt edelleen epäselväksi, vaikka yritän perehtyä asioihin, siis mitä varten, kun raha on jo digitalisoitunut, miksi tarvitaan se kryptovaluutta? Miksi sillä pitää käydä jossain pörssissä erikseen kauppaa? Miksi se on sellainen, että se pysyy niin kuin piilossa anonyyminä? Kuka tarvitsee anonyymiä rahaa? Ei kukaan rehellinen.

-Eikö vanha sääntö, että jos ei ihan ymmärrä, mihin sijoittaa, niin ei kannata siihen sijoittaa? Pankit ja rahalaitokset keksivät jatkuvasti uusia tuotteita, joihin me voidaan sijoittaa. Mitkä viime

vuosikymmeninä ovat olleet suuria menestyksiä näistä pankkien lanseeraamista sijoitustuotteista?

Mä en tiedä, onko se pankkien lanseeraama, mutta mun mielestä toi ETF on aika mielenkiintoinen juttu. Eli se tarkoittaa exchange traded fund. Eli se on tavallaan rahasto, jota samalla tavalla käydään kauppaa sillä rahasto-osuudella kuin osakkeilla. Se on ollut hieno uusi tuote viimeisten 20 vuoden aikana. Ja sehän on Amerikasta sitten levinnyt myöskin Eurooppaan jonkun verran.

Miksi olet siitä innostunut? -No mä oon sen takia siitä innostunut, että tavallaan sä voit käydä siinä niin kun pörssissä kauppaa sillä sun rahasto-osuudella, sun ei tarvii olla niin kun yhteen tällöisen rahastoyhtiön kanssa varsinaisesti naimisissa, että se on niin kun niin sanottua sekundäärimarkkinakauppaa siinä. Ja mun mielestä se helpottaa, että samalla tavalla kun mä voin ostaa vaikka jonkun suomalaisen pörssiyhtiön osaketta niin mä voisin ostaa tällöistä salkkua. Mä voin ostaa hajautettua suoraan, se on kivaa.

Tässä on oikeastaan tavallaan ETF:t yksi tällainen, joka finanssimarkkinoilla on tullut uutena tuotteena ja indeksirahastot on lisääntynyt tosi paljon. Ne on hyvin lähellä toisiaan, koska oikeastaan ETF:t on usein johonkin indeksiin, ne voivat olla toimialaan tai johonkin markkinaan. Ne voi olla globaaliin indeksiin tulevia, mutta se ero tavallaan on, että tällainen perinteinen sijoitusrahasto, niin sekin on hyvin likvidi, koska sä voit päivittäin sitä lunastaa sen osuuksin. Mutta se ero on, että tällä ETF:llä sä voit myös päivän sisällä käydä kauppaa. Lähtökohtaisesti sen arvon heilahtelut tulee siinä vastaan, mutta ETF:issäkin, toki se on monen rahastoisi, mutta ETF:issäkin kannattaa tosi hyvin perehtyä, mitä siellä sisällä on, koska niissä on erilaisia rakenteita ja joskus niistä voi tulla myös pettymyksiä, mutta se on markkinana kasvanut ja se on tullut myös vähittäisasiakkaille tavalliselle sijoittajalle mahdolliseksi, että alun perin se lähti enemmänkin instituutioiden, isojen instituutioiden mahdollisuuksista, mutta nyt ne on ihan, niitä voi ostaa myös siellä OP-mobiilissa, ETF:iä tai niitä rahastoja tai muita kaikkia pystyy tekemään.

-Minkäikäiset ihmiset ja minkätyyppiset ihmiset Suomessa sijoittavat? -Kaikenikäiset. Eli kun me katsotaan sitä isossa perspektiivissä, niin nuorten sijoittaminen on lisääntynyt paljon. Erityisen paljon on nuorten aikuisten naisten. Sanotaanko siitä kahdestakymmenestäviidestä neljäänkymmeneen. Se on ollut ryhmä, jossa suhteellisesti on lisääntynyt. Mutta ihan yhtä lailla alkaa säännöllisesti sijoittamaan ihmisiä, jotka ovat täyttäneet 60 tai jotain muuta, koska näyttäisi minulta myös sellainen, että kun ihmisillä on enemmän aikaa, niin osaa kiinnostaa nää asiat.

-No hei, jos me verrataan muihin kansakuntiin suomalaisia, vaikka ruotsalaisiin verrattuna, kun olet tuossa naapurissa, niin ollaanko me varovaisia vai rohkeita sijoittajia? Mitä sanotte?

-No jos ajattelee tavallaan, verrataan ruotsalaisiin, niin se buumi, mitä meillä on nyt ollut ehkä kymmenen vuoden aikana, jossa voimakkaasti 15 vuoden aikana on myös tämä osakesäästäminen, rahastosäästäminen kasvanut, niin Ruotsissa se oli ehkä 20 vuotta aikaisemmin. Eli että Ruotsissa on kyllä jo, muistan jo 90-luvulla oli vahvasti kasvussa esimerkiksi rahastosijoittaminen ja osakesijoittaminen, että sillä tavalla on ollut erilainen ja

ruotsalaiset ovat ottaneet enemmän osakeriskiä pidemmällä aikavälillä ja heillä on ollut tyypillistä taas se, että kun meillä Suomessa kotitalouden keskimäärin se suurin sijoitus on se asunto ja siihen tämä asuntolainaa maksamalla on niin kuin säästetty ja sijoitettu ja se on ollutkin hyvin pitkään niin hyvä paitsi viimeisen kymmenen vuoden aikana, kun asuntojen hinnat eivät ole enää sillä tavalla kehittyneet. Se ei olekaan ollut yhtä hyvää sijoitusmielessä. Tässä on semmoinen iso eroavaisuus.

Ruotsissa on ollut asunnoissa tyypillistä, että ne asuntolainat ovat niin isoja, että siellä vain maksetaan korkoja, eikä niitä lainoja ole lyhennetty tolkkullisesti. Vaan itse asiassa on käytetty se resurssi osakesijoittamiseen ja säästämiseen. Nykyisin siellä myös kriisin jälkeen, pankkiregulaatio on kiristynyt niin paljon, niin pankit ovat joutuneet edellyttämään lainojen maksamista myös lyhennyksillä takaisin, mutta tyypillistä oli, että niitä ei käytännössä lyhennetty niitä asuntolainoja.

-Mutta tämä kuulostaa unelmalta, niin miksei Suomessa ole sitten näin Suomen suurimman finanssikonsernin pääjohtaja? Miksi meillä pitää maksaa niitä lainoja ihan takaisin, eikö riitä pelkän koron maksaminen?

Nyt on tämä eurooppalainen ja kansallinen pankkivalvonta huolehtinut siitä, että on asetellut rajoja myös siihen, kuinka pitkiä asuntolainat voi olla ja niitä pitäisi säännöllisesti myös lyhentää ja niin edelleen. Tämä on tullut myös regulaation kautta, koska viimeisen finanssikriisin yhteydessä tässä nähtiin myös ongelmia ja sitä kautta sääntely on muuttunut, että ei ole kysymys pankkien ajattelusta. Pankin kannalta ei ole ollenkaan huono idea, että lainalle maksaa korkoa, ei tarvitse koko ajan uusia lainoja myydä niin kovalla vauhdilla, mutta se ei ole kyllä vaan sitten tässä ajassa ja tulevaisuudessa mahdollista.

No, sitten kerroit siitä, että ruotsalaiset aloittivat jo paljon aikaisemmin sijoittamaan osakkeisiin ja siedättäytyivät enemmän riskiin. Onko se kannattanut? Ovatko ruotsalaiset vaurastuneet sen ansiosta vai ovatko menettäneet varojaan?

No, on ne vauraampia kuin me. Kyllä tämä on varmasti yksi tekijä siinä, että kansallisvarallisuus on kasvanut siellä nopeammin, koska meillä se kansallisvarallisuuden kasvu on liittynyt voimakkaasti siihen, miten se asuntomarkkinan arvo on kehittynyt. Mutta kyllä Ruotsissa se on niin niiden DNA:ssa se, että rahat laitetaan poikimaan. Se on vielä enemmän kuin meillä, mutta mä väitän, että se tulee meillekin, että kyllä niin kuin nuoret, nuoriso on aina tulevaisuus ja mä oon muuten hirveä pessimisti, mut mulla on niin kuin sellainen usko näihin meidän nuoriin suomalaisiin myös tässä asiassa, että kyllä ne tulevat sijoittamaan.

Yksi asia, mikä vaikuttaa siihen säästämisen ja sijoittamisen tarpeeseen pitkällä aikavälillä on millainen eläkejärjestelmä kyseisessä kansantaloudessa on. Meidän tyypinen eläkejärjestelmä, joka on maailman mittakaavassa vuodesta toiseen eri vertailussa ollut top 5:ssä vähintään kaikkien maiden keskuudessa, välillä top 3:ssäkin, on sellainen, joka tuo sen turvan siitä työelämästä, sen työeläkkeen kautta tulevan turvan vahvasti kansalaisille, jolloin sieltä ei ole tullut sitä tarvetta varmistaa sitä.

Kun taas osoitetaan vaikka Yhdysvallat, jossa on se kaikkein syvin likviditeetti osakemarkkinoilla ylivoimaisesti, niin siellä taas sen yksittäisen kansalaisen on itse huolehdittava vanhuuden turvastaan ihan eri tavalla. Se johtaa tietysti siihen, että on mietittävä, mihin minä nämä rahat laitan, ja siellä voi käydä niin, että tulee finanssikriisi, niin sun eläkesäästöistä tippuukin 60 prosenttia pois. Ja sun pitääkin sanoa, että "Hei, täytän juuri 65 tai 70, mun pitääkin jatkaa kymmenen vuotta lisää, että mä voin jäädä eläkkeelle." Ja näin on käynyt siis ihan aidosti.

Ja tässä on mun mielestä semmoinen valtavan iso ero. Mutta jos me sitten vaan katsotaan tätä suomalaisittain, niin me vähän väheksytään sitä, että me oltaisiin jotenkin jäljessä tästä, me ollaan parhaasta esimerkistä, joka on sattumoisin lähellä, eli Ruotsista jäljessä, mutta jos me otetaan vaikka saksalaiset, niin kun tässä on käytetty termiä, että makuutetaan rahoja talletustileillä, niin saksalaiset pitää todella paljon pankissa rahojaan tileillä, vaikka korotkin oli huonoja, niin tässä on tämmöisiä, että meitä voidaan verrata, voidaan ottaa tuosta eri maita ja katsoa sitä ja se riippuu kuitenkin niin monesta asiasta ja mun mielestä yks keskeinen asia on, minkälainen eläkejärjestelmä on ja se kannattaa ottaa huomioon tämmöisiä arvioita tehtäessä.

Toi on hyvä nosto ja meillä on eläkejärjestelmä, josta voidaan olla montaa mieltä, mutta siinä minä olen samaa mieltä, että ammattilaiset sijoittavat tavalla, joka kestää aikaa. Se on erittäin reguloitu säännelty, joka on johtanut siihen, että siellä ne tuotot ei ole ollut sellaisia osakemarkkinan tuottoja vastaavia, mutta ne on kuitenkin ollut hyvin varmalla pohjalla. Eli me hävitään sitä pääomaa kovin harvoin, mikä on fantastinen juttu. Ja eikö ole niin, että sitä on lähdetty nyt pikkusen reivaamaan siihen suuntaan, että hiukan enemmän sitä osakepainoa sinnekin ja saadaan vähän kiinni näin.

Toi on tosi hyvä kommentti ja tarkkasilmäinen näkemys, mikä ratkaisee myös sitä, että paljon kuinka paljon minun palkastani haluan sijoittaa nyt sitten sen pahan päivän varalta, sen eläkepäivän varalta. Sehän voi olla parasta aikaa, mikä ihmisellä on se eläke, jos sulla on hyvä eläke.

No nyt tästä eläkkeestä nyt puhutte molemmat, niin kyllä minua kiinnostaa se, että missä vaiheessa se sijoittaminen sitten loppuu. Eli kun ihminen vanhenee, niin periaatteessa, kuinka pitkään hän vielä katsoo, minkä ikäisenä hän katsoo vielä tulevaisuuteen? Mietti, että minä vielä sijoitan näitä rahoja, koska sitten tulevaisuudessa siitä minulle hyötyä. Timo tietää tämän tarkalle, milloin sijoittajat poistuvat markkinoilta, minkä ikäisenä?

Kyllä sijoittajat poistuvat lähtökohtaisesti markkinoilta vain kuoleman kautta. Eli kyllä ne ihmiset jatkaa sitä osakesijoittamista, ei ne niitä ala realisoimaan. Tässä tuli nyt mittariin 85 vuotta, nyt myyn kaikki osakkeeni pois. Se ei tapahdu niin.

Nyt päästään vanhuksista vauvoin suoraan. Ennen kuin tämä kaari, elämän kaari tässä tapauksessa, tässä jaksossa menee. Onko hallituksen idea lapsivaroista osakesäästötileistä, sun mielestä hyvä idea?

No mä suhtaudun siihen niin kuin kahdella tavalla. Vähän niin kuin kolkolla, siinä on kaksi puolta. Toinen puoli on se, että mun mielestä on fantastista, että niin kuin ihan valtio ottaa

tietyllä tavalla niin kuin kantaa siihen, että tämä sijoittaminen on tosi tärkeätä, mutta se, että käytetäänkö me verorahoja siihen, niin se ei mun mielestä ole hyvä idea.

Hyvä. Me kuluttajat ja kansalaiset, kun me sijoitetaan, niin siitä on, jos me onnistutaan, niin siitä on meille paljon hyötyä ja iloa. Entäpä niin kuin Suomen kansantaloudelle koko maalle, onko siitä sijoittamisesta, onko sillä mitään merkitystä?

Tosi iso merkitys. Eli mitä paremmin meidän varallisuus kotitalouksissa kasvaa, totta kai myös miten yritysvarallisuus kasvaa, niin sen helpompaa Suomen kansantaloudessa pitää yllä hyvinvointivaltion tärkeitä hyvinvointivaltion vaatimuksia ja edellytyksiä. Mutta mä varoisin sitä, mikä meillä on vähän liikaa ollut trendinä, että me tehdään tämmöistä valtioriippuvaista, että valtio menee omistamaan pörssiyrityksiä. Olisi parempi, että valtio ei omistaisi osakkeita, vaan nämä kansalaiset sijoittaisivat, omistaisivat sen Nesteen tai Fortumin sen yli 50 prosenttia, eikä valtio. Tähän meidän pitäisi koko ajan luoda sitä kannusteita ja ilmapiiriä. Se on oikein pitkäaikaisten tavoitteiden tavalla, että maltillisempi vaurastuttaa kotitalouksien kautta koko kansantaloutta.

-Tässä otat vielä esimerkiksi valtio-omisteiset yhtiöt, jotka toimivat Suomessa. Sehän olisi kaikkein parasta, että meillä olisi suomalaista osakevarallisuutta ja muutakin sijoitusvarallisuutta, joka tavallaan toisi niitä tuottoja tuolta muualta maailmasta tänne Suomeen. Eli silloinhan se olisi se suomalainen sijoittaja, joka omistaisi niitä amerikkalaisia tai kiinalaisia tai muita firmoja ja ne tuotot heidän työstään sitten tulisi tänne meille ja kun suomalainen verottaa sitä niin suomalainen niin kuin julkisyhteisö saisi siitä niin kun verotuloja ja suomalainen saisi niin kuin ulkomaalaisten tekemästä työstä sitten rahaa eli se suunta olisikin siinä rahassa tänne sisäänpäin eikä eikä niin kuin ulospäin.

-Tärkeä havainto. Vielä tähän loppuun, meillä jokaisella on toivottavasti jo olisi, mutta aika monella meistä on tuttuja huijattu nettihuijauksilla rahaa. Nämä yleistyvät koko ajan ja kun kaikkien asioiden raha-asioiden hoito tapahtuu verkossa tai applikaatiolla, meidän huijaaminen on entistä helpompaa. Niin te neuvotte suomalaisia, että me ei jouduttaisi huijausten uhreiksi. Ja sitten Timo, mitä pankit oikeasti tekee tässä, ja mikä on pankkien vastuu tässä?

Pankit tekee ihan valtavasti tässä, että pelkästään vaikka meidän viime vuonna sellaisia keissejä, joita me onnistuttiin estämään, että se asiakas ei jäänyt huijauksen uhriksi, niin puhutaan arvoapuollon ykkösmiljoonissa, vaan puhutaan paljon isommasta summasta, jota onnistuttiin pelastaa, mutta siitä huolimatta huijauksia myös menee läpi. Ne teknisesti koko ajan lisääntyvät erilaiset jutut, tekoälyä pystytään hyödyntämään myös niissä.

Tässä on vain sillä tavalla vaikeaa, että samanaikaisesti ihmiset haluavat, että rahaliikenne on mahdollisimman reaaliaikaista, sekunneissa ja sääntelykin edellyttää. Sitten samaan aikaan halutaan, että pystytään suojaamaan ja hidastuttamaan näitä liikkeitä. Tässä on tämmöinen hankala tilanne tästä näkökulmasta, mutta meillä käy myös pankeissa niin, että jotkut ihmiset ovat ihan todella vihaisia, kun estetään heitä lähettämästä rahaa ilmiselville huijauspaikoille. Tämä on tässä mielessä aika hankala, että ahneus voittaa pelon tietyissä sijoitusmarkkinoilla, että se sitten tapahtuu.

Mutta on toki sitten myös semmoisia tapauksia, että tulee viestejä, että lasku on jäänyt maksamatta ja ne tarvitsee tosi nopeasti siirtää sinne ja me autetaan teitä siinä ja sitten vanhempi ihminen voi siinä sekaisin siirtää itse asiassa huijarille sitten rahat vaikka mikään lasku ei olisi jäänyt maksamatta. Se on tosi tärkeää tässä, että kyllä kaikille ihmisille näissä jutuissa niin se viesti on se, että sinä et häviä paljon, jos otat vähän aikaa lisää. Siinä voi hävitä paljon, kun toimii asioissa, jotka vaikuttavat nyt, että ei ole normaalia, niin mihinkään epänormaaliin ei kannata reagoida.

Minun äiti opetti mulle, että aina kun sä oot tekemässä isoja päätöksiä tai tärkeitä päätöksiä, niin nuku yön yli. Aamulla sä osaat paljon paremmin suhtautua ja se pätee oikeastaan tähän. Niin kiire ei voi olla, ettei parilta kaverilta ehtisi kysyä, että mitä sä oot tästä mieltä ja mieltä.

Erittäin viisas neuvo äidiltäsi. Noudatamme sitä jatkossa varmasti kaikki ja nyt päästäänkin tästä nukkumisesta viimeiseen kysymykseen. Maailma näyttää tosi epävarmalta ja on ilmassa kaikenlaista ikävää ja voi olla, että moni nukkuu vähän huonosti yönsä. Mutta jos ajatellaan raha-asioita, niin ehkä ne hyvin hoitamalla voisi nukkua vähän paremmin ainakin. Miten teidän mielestänne, mitä kukin itse voi tehdä raha-asioiden suhteen niin, että yöunet olisivat vähän paremmat?

Kyllähän se lähtee edelleen siitä, että tässäkin ympäristössä, missä nyt eletään, pitkäjänteinen sijoittaminen hajautetulla sijoitussalkulla osoittautuu ajan kuluessa varmasti oivalliseksi. Kriisejä on ollut ennenkin, sotia on ollut, on ollut paljon isompiakin sotia. Ja siitä huolimatta esimerkiksi osakemarkkinatuotot on aina korjaantuneet uusiin ennätyksiin jossain vaiheessa, on ollut finanssikriisejä, on ollut internetkupla ja kurssit on monta kertaa viime vuosikymmentenkin aikana 40-60 % välillä laskeneet ja uudelleen nousseet uusiin ennätyksiin, niin tulee tapahtumaan. Uusiakin finanssikriisejä tulee vielä. Ennus on vaikeampi ennustaa ajankohtaa, mutta on helppo ennustaa, että tulee.

-Se varmasti on. Entäs Mikael? -No mä sanoisin näin, että sijoita sellaisia rahoja, joita sä et voi hävitä. Ja sitten, jos sä sijoitat fiksusti, niin todennäköisyydet, että sä häviät, niin ne on tosi tosi pienet. Ja jos sä vielä voit hävitä ne, niin sä varmaan nukut ihan hyvin.

Miten te olette viime aikoina nukkuneet? Erinomaisesti. Erinomaisesti ja minusta tämän kaltaisessa epävarmassa ympäristössä, niin kannattaa miettiä niitä positiivisia asioita. Tässä on paljon toivoa katsoa tulevaisuutta. Itse asiassa suomalaisilla menee ihan hyvin tällä hetkellä, jos mennään katsomaan pankkiirina, miten meidän asiakkailla menee. Meillä oli viime vuonna esimerkiksi luottotappioita niin alhaisella tasolla, että ei ollut vuosikymmeneen. Onko koskaan ollut asiat näin hyvin kuin nyt oikeasti?

No ei varmaan, jos oikeasti ajatellaan niin kuin isossa kuvassa, mutta me ollaan jotenkin luotu semmoinen epäluottamuksen ilmapiiri itsekin osin, mutta totta kai on ihan uusi tilanne meidän sukupolville, jotka nyt on aktiiviväestössä, se, että sotaa käydään noin lähellä meidän rajoja. Sotia on aina ollut eri puolella maailmaa, mutta kun ei ollut riittävän lähellä, niin ei ole meitä huolettanut. Mutta itsekkäästi ajateltuna meillä menee paremmin kuin koskaan.

Kiitos näistä puheenvuoroista ja näistä lohdullisista sanoista. Tulevaisuuden uskomme on palannut siinä määrin, kun se on mahdollista. Suuri kiitos OP-ryhmän pääjohtaja Timo Ritakallio ja LUT Yliopiston professori Mikael Collan. Ja suuri kiitos teille arvoisat kuulijat. Tämä oli tässä ja tähän päättyy tämä kausi ja tämä tango. Mutta vielä kerran LUT Yliopiston rehtorin sanoin, timanttista päivää kaikille.